

193. Berg, Ytterselö sn, Selebo hd.

Pl. 93. Pl. 7: B 729.

Litteratur: B 729, L 940. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, F 1 5: 3 och Mon. Sud.; O. Hermelin, Selebo härads fornlemningar 1, s. 309, 389; E. Brate, Svenska runristare (1926), s. 56.

Äldre avbildningar: Peringskiöld i F 1 5: 3 (och B 729); Hermelin a. a.; Brate (ATA).

Stenen, som saknar runinskrift och endast innehåller ornament, stod enligt Peringskiöld 36 steg från den andra runstenen på Bergs gårde (Sö 192). Den var redan sönderslagen i tre delar, vilket å Peringskiölds teckning anges med de prickade linjerna. Av dessa tre stycken finns numera endast ett i behåll, toppstycket. Det låg ännu sommaren 1934 invid vägen, ett par meter ifrån Sö 192, men flyttades då till Ytterselö kyrka, där det uppsattes invid väggen i vapenhuset. Det v. fotstycket har tydligen blivit ytterligare sönderslaget; en del därav fanns kvar ännu på Hermelins tid, och ett annat stycke säges vara inlagt i grunden till ett hus. Av dessa fragment har intet hittills kunnat återfinnas.

Granit. Det bevarade, ungefär triangelformiga fragmentets storlek: högra ytterkanten 1,20 m., vänstra ytterkanten 0,85 m., bredden 1 m.

Ristningen består av tvenne mot varandra ställda fyrfotadjur med höga, bågböjda halsar, långsträckt bål samt nacktofsar och svansar förgrenade till ett ornamentalt flätverk. Över djurens huvuden är ytan fylld av ett par slingrande ormkroppar.

Ornamentiken påminner mycket om en del ristningar i västra Uppland och i Västmanland, åtminstone delvis utförda av Livsten och Balle. Brate förmodar också, att Sö 193 är ett verk av Balle. Å andra sidan förefaller det ej osannolikt, att de båda stenarna vid Berg äro ristade av samme man, en ristare som efterbildar Balles ornamentala motiv men knappast han själv. Sö 192 visar alltför stor osäkerhet i runtecknens bruk för att man skulle med skäl kunna misstänka Balle, och den saknar i runornas former och bruk Balles typiska egenskaper.

194. Brössike, Ytterselö sn, Selebo hd.

Pl. 94. Pl. 7: B 730.

Litteratur: B 730, L 937. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, F 1 5: 2 och Mon. Sud.; Joh. Ekström, Brev till E. M. Fant 1800 (i hs S 113, Uppsala Univ.-Bibl.); O. Hermelin, Selebo härads fornlemningar 1, s. 295, 310, 417.

Äldre avbildningar: Ransakningarna (enkel teckning); Peringskiöld i F 1 5: 2 (och B 730); Ekström a. a.; Hermelin a. a.; Brate (ATA).

Runstenen är, säges i *Ransakningarna*, »oprest i Brödsäcke i Ytter Sellö sockn, Vtan för deres Port. Finnes der hoos mange Knuuler och Små högder och brede wijd Steenen en ring lagd mz sten». Även teckningen i F 1 5: 2 antyder, att stenen stått på ett gravfält. Ekström fann den 1796 »öster om Gården Brösicke ned åt Sjösidan». Nu är den rest, troligen ungefär på den ursprungliga platsen, i en hage straxt intill uthusen till Brössike. Platsen är markerad å Geologiska kartbladet »Ängsö».

Granit. Höjd 1,33 m., bredd 0,80—0,87 m. Ristningen är väl bevarad, delvis djupt huggen. Inskrift:

ekimunr · auk · þalfi · þir · ristu · stin · pina · at · þurktil · faður sin

5 10 15 20 25 30 35 40 45

Ingimundr ok Þialfi þeir ræistu stæin þenna at Þorkætil, faður sinn.

»Ingemund och Tjälve de reste denna sten efter Torkel, sin fader.»

1 **e** har tydlig prick; däremot äro 17, 20, 26, 29, 47 i säkert ostungna. 11 **p** har ganska tydlig bst, och läsningen 11—15 **palfi** är absolut säker. Övre bst i 14 **f** otydlig men fullt säker. — Ransakningarna: **ikimunr**, **palfi**; Peringskiöld: **ikikunr**, **ielki**; Ekström: **ikmunr**, **ialfi**, **purkil**; Hermelin: **ikimunr**, **ialki**; Brate: **ekimunr**, **ialki**, **par**.

Egendomligt för inskriften är, att flera runor blivit överhoppade: **ekimun<t>r**, **p<i>alfi**, **þur<i>til**. Om **ekimunr** se *ATS* 10: 1, s. 19 not 9. Måhända sammanhänger härmed, att ristaren tecknar diftongen enkelt med blott **i** i **þir**, **ristu**, **stin**. Anmärkningsvärt är också **r** i stället för **þ** i **þir**.

Inskriftens första namn är uppenbarligen *Ingimundr*, det andra *Pialfi*. Detta har hittills, på grund av felaktig läsning, uppfattats som en form av *Helgi* med brytning (*Hialgi*, Liljegren, Brate). Om denna form se E. Wessén i *Namn och Bygd* 13 (1925), s. 47 f. — *Ingimundr* förekommer i ännu en sörmländsk inskrift (Sö 10) och 8—10 uppländska; *Pialfi* i ytterligare två sörmländska inskrifter (Sö 12, 271), 9 uppländska, en östgötsk (Ög 111) och två småländska (L 1237 Vallsjö sn, L 1283 Helganäs, V. Eds sn, enl. läsning av fil. stud. B. Helmfrid).

Synnerligen karakteristisk är r-runans form. Den förekommer även på andra av Selaöns runristningar (bl. a. Sö 198, 207).

195. Brössike, Ytterselö sn, Selebo hd.

Pl. 94.

Litteratur: L 938. J. Ekström, Brev till E. M. Fant 1800 (i hs S 113, Uppsala Univ.-Bibl.); J. H. Schröder, S 114 (koncept), S 115 bl. 108 (renskrift), båda dessa hs i Uppsala Univ.-Bibl.; G. Stephens, ONRM 2 (1867—68), s. 739; O. Hermelin, Selebo härads fornlemningar 1, s. 295, 310, 419, 421; E. Brate och S. Bugge, Runverser (ATS 10: 1), s. 199 f.; E. Brate, Svenska runristare (1926), s. 126.

Äldre avbildningar: Ekström 1794, a. a.; Hermelin a. a.; Brate (ATA).

Ristningen befinner sig på den övre, snett sluttande sidan av ett större stenblock, invid vägen från Brössike till Eknäs och straxt S om gårdens källa. Platsen är, liksom för Sö 194, markerad å Geologiska kartbladet »Ängsö».

Granit. Ristningens längd 1,25 m., bredd 0,88 m. Den är tämligen grund, med smala, fint huggna linjer. Upptill på h. sidan är ett stycke av inskriften avslaget.

Inskriften omtalas första gången i ett brev till E. M. Fant från prosten Johan Ekström i Turringe den ¹⁷/₂ 1800. Brevet innehåller teckningar av 8 runinskrifter från Ytterselö (Sö 194, 195, 196, 197, 198, 200, 202 och 203), därav 4 dittills okända (Sö 195, 197, 202 och 203). Ekströms teckningar ligga tydligen till grund för Schröders anteckningar (i hs S 114 och S 115). Från Schröder har i sin tur Liljegren fått sina uppgifter om inskrifterna. I ett brev till Fant ⁸/₁₀ 1799 omtalar M. Boman i Södertälje, att pastor Ekström i Turringe för honom omtalat »hwad försiktighet han måste bruka, at med goda ord och mutor förmå böndren att följa sig och wisa up dessa stenar; dels emedan de fruktade, at de från Landshöfdingen skulle få ny befallning at kosta dagswerken och beswär på dessa stenar, för intet, såsom förr händt, och hwarföre de burit somliga i sjön, andre öfwerhölgt; dels emedan de tro, at Thor eller någon Bergs-rå har makt med allt hwad som är ifrån hedendomen: — at det således fordras Präst-lämpor för at få anwising på alla sådana stenar; men at kronbetjeningens åtgärd aldrig dugat i den wägen».

Ekströms teckning av Sö 195 är synnerligen värdefull, därför att inskriften då ännu icke var defekt.

Inskriften är följande (med det inom [] supplerat efter Ekström):

hulmstein · raisti : stin : eftir : stainulf : fapurs × fapur : sen : bohnta [kʰ - an by - i - ru -] aiki : : kup :
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70
bergi : sel : hans betr : þen : han : afṛ : til : art : halburin : || hiuk : a : runar :
75 80 85 90 95 100 105 110 115 120